

Toen de dijken braken

Colofon

**Copyright © 2021 voor deze uitgave
Grote Letter Bibliotheek, Deventer**

Opmaak Nyvonco, Heerhugowaard

ISBN 978-90-364-3810-0

NUR 344

Gedrukt op papier met FSC-certificaat

**Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Uitgeverij Grote Letter Bibliotheek,
Postbus 583, 7400 AN Deventer**

**Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met
Uitgeverij Z&K in Utrecht, onderdeel van VBK Media
Copyright © 2021 Uitgeverij Zomer & Keuning**

Alle rechten voorbehouden

**Voor meer informatie of bestellen
www.groteletter.nl**

Het was nog heel vroeg toen Marrie die morgen wakker werd. Zelfs in de stal was nog geen gerammel met melkemma's te horen. Ze rekte zich behoorlijk uit. Voorzichtig, zodat ze Ria niet wakker zou maken. In het donker onderscheidde ze de vage omtrekken van het zolderkamertje, dat ze met haar twee zusjes deelde. Fientje in het andere bed draaide zich zuchtend om. Kennelijk droomde ze, want ze sliep rustig verder. Vlak ernaast was nog een kamer-tje. Daar sliep broer Harman. Het was vast nog erg vroeg. Nu het zo lang donker bleef was het soms moeilijk de juiste tijd te schatten, en om op Ria's wekkertje te kunnen kijken moest ze gaan zitten en dat vond Marrie veel te koud.

Ze draaide zich op haar zij en trok de dikke, doorgestikte deken nog dichtër om zich heen. In de wintertijd was de zolder van de boerderij altijd verschrikkelijk koud. Ze hoefde niet zo heel vroeg op vandaag. Het was immers zaterdag? Harman en de knecht zouden voor het melken zorgen. Het was haar taak moeder straks te helpen met het doen van de buitenboel: ramen lappen en het grind netjes aanharken voor de komende zondag. Daarna zou ze met moeder

in de keuken aan de slag gaan: een grote pan soep koken zoals ze elke zaterdag deden, maar ook een paar cakes bakken omdat Harman jarig was en ze vanavond visite zouden krijgen. Als ze nog tijd over zou hebben, wilde Marrie nog een uurtje of wat naaien.

De oudste van de kinderen Flikweert, Harman, zou vandaag zijn drieëntwintigste verjaardag vieren. Vandaag: dat was 31 januari 1953. Het zou een heel bijzondere dag worden. Marrie glimlachte in het donker, toen ze eraan dacht waarom dan wel. Er verscheen een duidelijk beeld voor haar geestesoog. Het beeld van Frits Koningsberg zag ze net zo duidelijk voor zich, als was hij ineens op wonderlijke wijze lichamelijk aanwezig in het kille zolderkamertje van de Zeeuwse boerderij. Marrie glimlachte nogmaals voor zich heen en vergat de sluipende kilte van deze laatste januarimorgen. Frits: hij was al vierentwintig en schoolmeester op het dorp, waar hij de twee middelste klassen onderwees.

Harman had hem leren kennen, toen Frits zijn rekenen wat had bijgespijkerd. Harman was nooit zo'n leerhoofd geweest, maar het was als boerenzoon wel nodig dat je goed kon rekenen. Vader werd een dagje ouder en het

zou zo lang niet meer duren of de dag kwam dat Harman de boerderij over zou nemen. Het trotse familiebezit, dat al vijf generaties in de familie was en een van de mooiste en grootste boerderijen van het Schouwse laagland was, gelegen tussen Zierikzee en Haamstede. De oeroude boerderij, zo veilig weggescholen achter de hoge, sterke zeedijken, die de familie al zo lang welvaart en aanzien bracht.

Marrie huiverde licht. De kou begon nu zelfs door de dikke deken heen te dringen, hoe warm ze vanbinnen ook werd als ze aan Frits dacht. Hij was zo heel anders dan de boerenzoons van de omliggende boerderijen.

Lang geleden was de grootvader van Frits uit Brabant gekomen om op het dorp arbeider te worden. Frits' vader had echter al een leerhoofd gehad en was onderwijzer geworden in Zierikzee. Frits was, zoals zo veel jongens dat deden, in de voetsporen van zijn vader getreden. Na de oorlog was hij net als zijn vader voor onderwijzer gaan leren en nu was hij sinds vorig jaar op het oude nest teruggekeerd, zoals zijn grootvader dat zo trots noemde. De oude man werkte niet meer. Die werd nu onderhouden door zoon en kleinzoon. De laatste woonde sinds zijn aanstelling op het dorp bij

zijn grootouders in.

Alle andere jongens die ze kende zagen er allemaal zo'n beetje hetzelfde uit: blauwe ogen, handen als kolenschoppen en spieren als stalen kabels. Frits niet. Hij was lang en eerder wat tenger. Zijn ogen waren heel donkerbruin, zodat je nauwelijks wist wat hij nu eigenlijk precies dacht. Om zijn mond speelde vaak een wat raadselachtig, scheef lachje.

Zijn haardos met de dikke, wat wilde slagen erin werd door veel dorpelingen bijna onfatsoenlijk gevonden, maar Marrie vond het prachtig. Hij had het uiterlijk van een kunstenaar, vond ze. Hij was ook een beetje kunstzinnig. Frits schilderde weleens. Dan zat hij met zijn ezel en penselen ergens langs een slootkant om het prachtige Zeeuwse landschap vast te leggen. Ja, Frits was heel anders dan andere jongens die ze kende.

Eindelijk: nu hoorde ze Harman toch stommen in het andere kamertje. Frits zou vanavond ook op Harmans verjaardag komen.

Daarom was deze dag zo bijzonder! Afgelopen zomer had ze zomaar ontdekt verliefd te zijn geworden op de jonge dorpsonderwijzer, die zo heel anders was dan de boerenzoons aan wie ze gewend was. Ze had hem er nooit iets

van laten blijken. Dat durfde ze niet. Frits kwam een enkele keer bij hen op de boerderij, maar dat was hoofdzakelijk als hij Harmans hulp voor het een en ander nodig had. Soms leende hij wat gereedschap, als hij dat nodig had om de tuin van zijn grootouders om te spitten. Hij deed dan het zware werk dat zijn grootvader niet meer kon doen. Een enkele keer gingen de twee jongemannen samen uit vissen in de sloten en vaarten van de polder.

Marrie huiverde. Het zou nu wel een uur of zes zijn. Zo zachtjes aan zou iedereen uit bed komen. In januari bleef het zo lang donker dat je er eigenlijk niet veel zin in had vroeg op te staan. Midden in de zomer ging dat veel gemakkelijker. Dan scheen het zonlicht om een uur of zes al een hele tijd door het dakraampje.

Toch was het uiteindelijk de kou die haar uit haar gedroom haalde en haar onherroepelijk uit bed dreef. Het was kil en guur weer buiten. Rillend schoot Marrie in haar rok en een warme wollen jumper die haar grootmoeder voor haar laatste verjaardag had gebreid.

Vlak voor Kerstmis was Marrie eenentwintig geworden. Ze schudde Ria wakker en riep Fientje. 'Kom op, luilakken, er is een hoop werk aan de winkel, nu we vanavond een huis vol

visite krijgen.’ Ze stak de olielamp aan op de tast, met de zekere gebaren van een jarenlang in het donker hetzelfde doen. Ria en Fientje zouden licht hebben. Zelf had ze kattenogen, zoals haar moeder dat uitdrukte.

Zonder op antwoord van haar zussen te wachten, stommelde Marrie de smalle, krakende zoldertrap af. De klok wees vijf over zes aan. Zie je wel, dacht ze, het lukte haar toch altijd weer zo ongeveer de juiste tijd te schatten, al was het nog zo donker.

Haar moeder was al bezig de boel te beredderen. De petroleumlamp boven de keukentafel brandde en het water zong al op het butagasstel. Mevrouw Flikweert sneed boterhammen. Boterhammen die zo groot waren dat bijna je hele bord eronder verdween. Boerenmensen hadden niets aan die kleine stadse witte sneetjes. Bij hen werd brood gegeten dat vulde. Goed Zeeuws brood van een formaat dat je maag het gevoel gaf goed gevuld te zijn.

‘Lekker geslapen?’ informeerde moeder Flikweert goedig, terwijl ze rustig verderging met het klaarzetten van de ontbijtboel. Het geluid van loeiende koeien en melkimmers in de stal was nu duidelijk te horen.

‘Heerlijk, maar als je eenmaal wakker bent,

wordt het zo snel koud in bed,' zei Marrie glimlachend, terwijl ze een kopje thee inschonk en vast een beschuitje smeerde.

'Ja, kind.' In moeders vlecht, die op dit vroege uur nog op haar rug hing, liepen al een paar grijze draden, die ondanks het lamplicht duidelijk te zien waren. 'Wel, we hebben vandaag genoeg te doen en van werken krijg je het snel genoeg weer warm.'

'Staat de bouillon al te trekken?'

Haar moeder knikte. 'Je weet, dat dat uren duurt. Goede bouillon moet zes uur trekken, heb ik altijd van mijn moeder geleerd.' Marrie ging aan tafel zitten en genoot van haar kopje thee. Op haar beschuit strooide ze een dikke laag suiker. Ze hield van zoetigheid.

Zo'n mierzoet beschuitje vond ze zalig. 'Wat gaan we straks precies bakken, moe? Twee cakes, of misschien drie? Wie komen er allemaal?'

'De buren en opa en oma natuurlijk. En oom en tante komen waarschijnlijk ook nog wel even langs. Dan Sija met haar familie, en natuurlijk de meester. Het is fijn dat Harman aan Frits zo'n fijne vriend gekregen heeft. Hij is nu eenmaal niet iemand die gemakkelijk met jongelui omgaat.'

'Harman is teruggetrokken en gesloten, ter-

wijl Frits altijd zo veel verhalen heeft. Ze zijn heel verschillend,' zei Marrie knikkend, terwijl ze haar rode kleur verborg door over de tafel te buigen om nog een beschuit te pakken. Ze werd altijd hongerig wakker, en ontbeten werd er pas als het melken klaar was.

'Frits is erg aardig,' mompelde ze.

'Hij praat inderdaad evenveel als Harman zwijgt,' antwoordde haar moeder glimlachend, terwijl ze voor zichzelf ook een kopje thee inschonk. 'Maar hij is ook een goede onderwijzer. Niet een die de orde uitsluitend handhaaft met strenge tucht. Hij weet dat de kinderen naar hem luisteren, omdat hij een natuurlijk overwicht op hen heeft.'

'Ze zijn dol op zijn geschiedenisverhalen, heb ik horen vertellen. Als Frits vertelt, denken de kinderen dat ze zelf bij de slag van Nieuwpoort aanwezig zijn.'

'Dat wil ik graag geloven.'

Het was halfacht eer het hele gezin zich om de ontbijttafel had geschaard, nadat ze allemaal hun zoon en broer hadden gefeliciteerd en hij zijn cadeaus had uitgepakt: een nieuw paar klompen en een warme sjaal van zijn ouders, een paar pakjes sigaretten van zijn oudste zusters en een mooie zakdoek van Fientje.

‘Daar zal ik heel zuinig op zijn,’ beloofde hij zijn jongste zusje plechtig. Ja, dat zou hij inderdaad, maar om een heel andere reden dan de jongeman op dat moment kon vermoeden.

Het eerste morgenlicht kroop traag over het lage land van Schouwen. Het lag er kaal bij in de winterse rust. De vette klei was geploegd en hier en daar zag men het groene waas van de opgekomen wintertarwe. De beesten stonden op stal en de bomen, van hun bladerdak ontdaan, bogen zich in de wind. Een hond blafte in de verte en hun eigen hond antwoordde juist toen Marrie buitenkwam om de ramen te gaan lappen. Die gooide ze dan met een pannetje kleddernat om ze af te spoelen.

Haar handen werden rood van de kou, maar desondanks genoot ze van de frisse buitenlucht. Als je er maar goed op gekleed was, vond ze de winterkou zelfs wel lekker, overpeinsde ze. Toen de ramen haar een uurtje later schoon en glanzend tegemoet glommen hielp ze Fientje met het aanharken van het grind, waar het meisje intussen mee begonnen was. Onder tussen ruimde moeder in huis de boel op. Ze stofte de meubelen af en trok de bedden glad, terwijl Ria alleen het zeil hoefde te zwabberen voor ze naar haar werk ging.